

Στρατηγικές πρόληψης &
αντιμετώπισης προβλημάτων
συμπεριφοράς στο σχολείο

Αντώνιος Μπούρας
Φεβρουάριος 2013

Οι επτά φροντίδες ενός δάσκαλου: 1) Υποστήριξη, 2) Ενθάρρυνση, 3) Προσεκτική ακρόαση, 4) Αποδοχή, 5) Εμπιστοσύνη, 6) Σεβασμός, 7) Επίλυση διαφορών.

William Glasser, 1925

Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο

ο **Προβλήματα σχετικά με τη μάθηση**

- Έλλειψη προσοχής
- Δεν ολοκληρώνει τις εργασίες του
- Δεν ακολουθεί τις οδηγίες του εκπαιδευτικού

ο **Προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη**

- Δεν ζητάει το λόγο, αλλά «πετάγεται»
- Αρχίζει συζητήσεις με τους διπλανούς του για εκτός μαθήματος θέματα
- Ενοχλεί τους διπλανούς με θορύβους, πειράγματα, μορφασμούς κ.λπ.
- Διακόπτει άλλους όταν μιλούν
- Δεν συνεργάζεται στα πλαίσια των ομάδων

Προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο

ο **Προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη**

- Πετάει μικροαντικείμενα στους άλλους
- Έρχεται καθυστερημένα στο μάθημα
- Εγκαταλείπει χωρίς άδεια το θρανίο του ή εξέρχεται από την τάξη
- Χρησιμοποιεί εριστική, υβριστική ή απειλητική γλώσσα κατά την επικοινωνία του με εκπαιδευτικό και συμμαθητές
- Απουσιάζει αδικαιολόγητα

ο **Προβλήματα μεταξύ συμμαθητών μέσα και έξω από τη σχολική αίθουσα**

- Εμπλέκεται σε λεκτικούς διαξιφισμούς
- Εμπλέκεται σε σωματικές, βίαιες επιθέσεις
- Ψεύδεται κατά συρροή
- Κλέβει αντικείμενα άλλων

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εσωτερικοί παράγοντες**

- Η άγνοια των τυπικών διαδικασιών και η ανικανότητα των μικρών παιδιών να συμπεριφερθούν ανάλογα με τις περιστάσεις.
- Οι μαθητές έχουν τα δικά τους χαρακτηριστικά γνωρίσματα, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης στο οποίο βρίσκονται.
- Έχει αποδειχτεί ότι οι μαθητές εκδηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά σε μεγαλύτερο βαθμό, στις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου.
- Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν έχουν την τάση να επικρίνουν περισσότερο τη συμπεριφορά των ενηλίκων.
- Οι έντονες αντιδράσεις των μαθητών έχουν σχέση με την απειλή, το φόβο, την ανασφάλεια, την απόρριψη, την αμφισβήτηση, την περιθωριοποίηση, που αισθάνονται.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο Εσωτερικοί παράγοντες

- Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τη συμπεριφορά των μαθητών είναι το επίπεδο ικανότητας κάθε μαθητή. Αυτό σημαίνει ότι τα κίνητρα για τη συμμετοχή στις δραστηριότητες της τάξης μπορεί να είναι διαφορετικά για κάθε μαθητή, ανάλογα με την «υψηλή» ή τη «χαμηλή» του ικανότητας.
- Όσο χαμηλότερη είναι η σχολική επίδοση των μαθητών, τόσο συχνότερα εμφανίζουν προβλήματα.
- Οι παθολογικοί παράγοντες συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών.
 - ❖ νευρολογικής φύσης
 - ❖ κληρονομικές ατέλειες
 - ❖ βλάβες του εγκεφάλου και του ευρύτερου νευρικού συστήματος

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εσωτερικοί παράγοντες**

- Ένας άλλος παράγοντας που κάνει τα παιδιά να απομονώνονται ή και να χάνουν την αυτοπεποίθησή τους είναι οι καταστάσεις χρόνιων ή και οξέων ασθενειών.
- Τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των παιδιών, η ιδιοσυγκρασία και η προσωπικότητά τους παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στο αν κάποιο παιδί θα είναι περισσότερο αντιδραστικό ή δύσκολο από κάποιο άλλο.
- Η ύπαρξη ψυχολογικών τραυμάτων διαταράσσει την ψυχική ισορροπία του οργανισμού.
- Μια σύνθετη αλληλεπίδραση πολλών διαφορετικών παραγόντων, μπορεί να οδηγήσει τα παιδιά σε εκδήλωση μιας προβληματικής συμπεριφοράς.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Οικογενειακό περιβάλλον

- ❑ Ο τρόπος που διαχειρίζονται οι γονείς τη συμπεριφορά των παιδιών τους είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη προβληματικής συμπεριφοράς.
- ❑ Πολλές από τις εμπειρίες που αναγκάζονται να ζήσουν καθημερινά τα παιδιά τους προξενούν έντονη στεναχώρια, όπως ένα κλίμα σύγχυσης και ακαταστασίας στο σπίτι, συνεχείς επιπλήξεις, σωματική επίθεση ή ακόμη και σεξουαλική κακοποίηση.
- ❑ η επιβολή αυστηρών τιμωριών και σωματικών ποινών, καθώς και η υπερπροστασία, η χαλαρή πειθαρχία και η αλλοπρόσαλλη μεταχείριση των παιδιών

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Οικογενειακό περιβάλλον

- ❑ Η δυσαρμονική συμβίωση των γονέων και το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, σε συνδυασμό με άλλες συνθήκες, όπως είναι η φτώχεια ή η υπερπροσφορά ερεθισμάτων, οι μέθοδοι πειθαρχίας, οι συνθήκες διαβίωσης και κατοικίας, η δομή και η οργάνωση της οικογένειας και η συμπεριφορά των γονέων των διαφόρων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων, παίζουν σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς.
- ❑ Τα παιδιά που μεγαλώνουν με αδιάφορους γονείς, μαθαίνουν μέσω της ενεργούς εξάρτησης ότι ο μόνος τρόπος να σε προσέξουν οι άλλοι είναι να γίνεις ενοχλητικός.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Σχολικό περιβάλλον

- ❑ Ο χαρακτήρας του εκπαιδευτικού και οι αντιλήψεις του για την παιδική πειθαρχία επηρεάζουν σημαντικά τη συμπεριφορά του αλλά και τους τρόπους άσκησης της πειθαρχίας στη σχολική τάξη.
- ❑ Η κατάχρηση εξουσίας από την πλευρά του εκπαιδευτικού και οι αυταρχικοί τρόποι και οι υπερβολικές αντιδράσεις του στην απείθαρχη συμπεριφορά των μαθητών, είναι παράγοντες που ενισχύουν τη μαθητική απειθαρχία.
- ❑ Η αντιπαιδαγωγική συμπεριφορά του εκπαιδευτικού και η ασυνέπεια μεταξύ των λόγων και των πράξεών του δημιουργούν επίσης προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της τάξης.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Σχολικό περιβάλλον

- ❑ Ο εκπαιδευτικός αποτελεί πρότυπο και φορέα αγωγής για τα παιδιά. Κάθε λόγος του και κάθε πράξη του θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικά επιλεγμένα.
- ❑ Η μη προσαρμοσμένη διδασκαλία και η υπέρογκη ή περιορισμένη ύλη σε σχέση με τις δυνατότητες των μαθητών είναι υπαίτιες για την απειθαρχία των μαθητών.
- ❑ Μία μονότονη διδασκαλία που δεν ενεργοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών είναι εύλογο να προκαλεί την αδιαφορία αλλά και την αντίδρασή τους.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Σχολικό περιβάλλον

- ❑ Βασική αιτία της απείθαρχης συμπεριφοράς από πλευράς των μαθητών είναι η απόσπαση της προσοχής του εκπαιδευτικού.
- ❑ Η ακαταλληλότητα της υποδομής των σχολικών κτιρίων και του σχολικού περιβάλλοντος δημιουργούν προβλήματα. Οι συνθήκες διεξαγωγής της διδασκαλίας επηρεάζουν ιδιαίτερα τη συμπεριφορά των μαθητών.
- ❑ Οι εβδομαδιαίες εναλλαγές των ωρών διδασκαλίας προκαλούν εκνευρισμό στους μαθητές.
- ❑ Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να αλλάζει και να εκσυγχρονίζεται. Οι μεταρρυθμίσεις όμως, ιδιαίτερα αν είναι συχνές, προκαλούν άγχος και αναστάτωση στους μαθητές.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση

- ❑ Οι μαθητές που προέρχονται από οικογένειες που ανήκουν σε χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα έχουν συνήθως μειωμένη αυτοεκτίμηση και περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν μία σύγκρουση των αξιών που διδάσκονται στο σπίτι με εκείνες που διδάσκονται στο σχολείο.
- ❑ Τα παιδιά των μέσων και ανώτερων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων επιβραβεύονται στο σπίτι για τους καλούς τους τρόπους, το ενδιαφέρον τους για μελέτη και την πειθαρχημένη τους συμπεριφορά, όπως συμβαίνει και στο σχολείο.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο Εξωτερικοί παράγοντες

➤ Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση

- ❑ Τα παιδιά των χαμηλότερων κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων δεν έχουν τα ίδια κίνητρα και την ίδια ενθάρρυνση από την οικογένειά τους για τη συμμετοχή σε σχολικές δραστηριότητες ή για τη βελτίωση της σχολικής τους επίδοσης.
- ❑ Τα παιδιά που προέρχονται από προβληματική οικογένεια, εξαιτίας της επιθετικής και βάνουσης συμπεριφοράς στον οικογενειακό χώρο, αποκτούν πολλές φορές αρνητικές εμπειρίες και παρόμοια επιθετική συμπεριφορά.
- ❑ Τα παιδιά που βλέπουν και ζουν στην οικογένειά τους την επιθετική συμπεριφορά, την μεταφέρουν στην ευρύτερη κοινωνική τους ομάδα, για να τη μεταδώσουν και στα άλλα παιδιά.

Παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ανεπιθύμητων συμπεριφορών

ο **Εξωτερικοί παράγοντες**

➤ Πολιτισμικό περιβάλλον

- ❑ Οι μαθητές που προέρχονται από διαφορετικές εθνικές και θρησκευτικές ομάδες συνήθως έρχονται αντιμέτωποι με τη σύγκρουση σπιτιού-σχολείου.
- ❑ Η έλλειψη κατανόησης της συμπεριφοράς μπορεί να οφείλεται και στη διαφορετική γλώσσα που μιλούν στην οικογένειά τους.

Στρατηγικές πρόληψης των προβλημάτων συμπεριφοράς

- ο Αναγνώριση των κινήτρων και της διαφορετικότητας των μαθητών.
- ο Ευκαιρίες στους μη δημοφιλείς μαθητές (π.χ. βοηθοί κι ανάθεση ρόλων).
- ο Εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων στα παιδιά και στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων.
- ο Παροχή εναλλακτικών συμπεριφορών στον διασπαστικό μαθητή, ώστε να μπορεί να ανακτήσει τον αυτοέλεγχο.
- ο Σαφείς οδηγίες και κατευθύνσεις στα παιδιά, ως προς το τι αναμένουμε από αυτά.
- ο Καθορισμός λογικών και δίκαιων συνεπειών για την άσχημη συμπεριφορά.
- ο Ενθάρρυνση και συστηματικός έπαινος.
- ο Εγγύτητα. π.χ. Ο/Η εκπαιδευτικός περπατάει μέσα στην τάξη, κινείται γύρω από τα παιδιά, καθώς κάτι τέτοιο βοηθά να μειωθεί η διασπαστική κι άσχημη συμπεριφορά.

Στρατηγικές πρόληψης των προβλημάτων συμπεριφοράς

Ο/Η εκπαιδευτικός:

• τοποθετεί τον ιδιαίτερο μαθητή κοντά του, χωρίς όμως αυτό να εκληφθεί ως τιμωρία από το παιδί.

• διατηρεί κάποιες ρουτίνες, καθώς η προβλεψιμότητα και το δομημένο περιβάλλον βοηθούν ιδιαίτερα το διασπαστικό μαθητή.

• διατηρεί το ενδιαφέρον του διασπαστικού μαθητή, όταν φαίνεται να ξεφεύγει, έχοντας κάποια διαθέσιμα θέματα του ενδιαφέροντός του (βιβλία, παιχνίδια, κ.α.)

• ενισχύει (λεκτικά και μη) την επιθυμητή συμπεριφοράς και την αυτοπεποίθηση των παιδιών.

Στρατηγικές πρόληψης των προβλημάτων συμπεριφοράς

Ο/Η εκπαιδευτικός :

- απομακρύνει τα διασπαστικά αντικείμενα.

- Διατηρεί όσο είναι δυνατό ήρεμο το μαθητή που προκαλεί. Οι ενεργητικές δραστηριότητες συνήθως προκαλούν στα παιδιά περισσότερη ενέργεια και ξεσπάσματα.

- υποστηρίζει και δίνει σαφείς κατευθύνσεις στον μαθητή που φέρεται άσχημα.

- απασχολεί τα παιδιά με παραγωγικές δραστηριότητες. Όταν δεν έχουν τι να κάνουν, θα κάνουν «κάτι».

Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων συμπεριφοράς

ο Επίλυση μικροπροβλημάτων

➤ Μη λεκτικές παρεμβάσεις

- ❑ Προγραμματισμένη αγνόηση
- ❑ Παραγλωσσική επιτίμηση
- ❑ Έλεγχος δια της Εγγύτητος
- ❑ Έλεγχος δια του Αγγίγματος

!!! Οι χειρονομίες απτικής επαφής είναι γενικά καλός τρόπος έκφρασης της θετικής στάσης του εκπαιδευτικού προς τους μαθητές. Χρειάζεται μεγάλη προσοχή για να μην παρεξηγηθεί από τους μαθητές ή από τρίτους ως σεξουαλική παρενόχληση.

Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων συμπεριφοράς

ο Επίλυση μικροπροβλημάτων

- Λεκτικές παρεμβάσεις για αποκατάσταση της τάξης
 - ❑ Έμμεση υπόδειξη του αναμενόμενου
 - ❑ Αναφορά του ονόματος του άτακτου μαθητή
 - ❑ Υποβολή ερώτησης στον άτακτο μαθητή
 - ❑ Χιούμορ
 - ❑ Ανάδειξη των επιπτώσεων της αταξίας
 - ❑ Προβολή των θετικών επιπτώσεων μιας αποδεκτής συμπεριφοράς
 - ❑ Ευγενής απαίτηση για τερματισμό της παρεκτροπής
 - ❑ Επισήμανση της κακής χρήσης των υλικών
 - ❑ Υπενθύμιση των κανόνων
 - ❑ Επίπληξη και διαταγή για επαναφορά στην τάξη

Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων συμπεριφοράς

- ο Επίλυση επίμονων προβλημάτων
- ο Κυρώσεις μέσω φυσικών συνεπειών
- ο Κυρώσεις μέσω λογικών συνεπειών
- ο Τιμωρητικές κυρώσεις
- ο Επίλυση προβλημάτων ομαδικής συμπεριφοράς
- ο Περίπτωση υποτροπής